

Přepisování historie podle not Evropského parlamentu

Mgr. Petra PROKŠANOVÁ

Dne 23. ledna 2025 se v Evropském parlamentu zrodila další rezoluce týkající se tématu přepisování dějin. Tentokrát s velmi explicitním názvem *Dezinformace a falšování historie ze strany Ruska v zájmu ospravedlnění jeho válečné agrese proti Ukrajině* (dále jen Rezoluce).

Světlo světa spatřila na popud europoslanců z frakcí S&D, PPE (**Ondřej Kolář, Danuše Nerudová**), Verts/ALE (**Markéta Gregorová**), Renew, ECR (**Ondřej Krutílek, Veronika Vrecionová, Alexandr Vondra**), přičemž v závorce jsou uvedena jména českých europoslanců, kteří jsou spolupředkladateli původních návrhů, ze kterých finální verze vychází a je nahrazuje.

Proces fašizace běží na plné obrátky

Tato Rezoluce není první vlaštovkou, která by přinášela obavy z vývoje v oblasti výkladu dějin. Prvotním impulsem byl již v roce 2006 návrh předložený Radě Evropy Göranem Lindbladem ze Švédska jménem Evropské lidové strany (EPP) odsuzující zločiny komunistických režimů, který však nebyl přijat. Pokračovalo to přijetím rezoluce v Evropském parlamentu o *Svědomy Evropy a totalitarismu* v roce 2009, která ustanovila den památky obětí stalinismu a nacismu. Následovalo usnesení schválené Evropským parlamentem v roce 2019, které nese název *Význam evropské paměti pro budoucnost Evropy*. Proti této rezoluci se zvedla ostrá vlna protestů, neboť přímo i nepřímou podnítila napříč Evropou v posledních pěti letech další vlny přepisování, zamlčování a manipulací s historickými fakty. Z českých europoslanců hlasovala proti pouze komunistická poslankyně Kateřina Konečná.

Zmíněné usnesení z roku 2019 je nebezpečné zejména v tom, že dává na stejnou rovinu vinu Německa a Sovětského svazu při údajném zahájení 2. světové války 23. 8. 1939 paktem Molotov–Ribbentrop, přičemž ignoruje dohody o neútočení mezi nacistickým Německem a Polskem (1934), Británií a Francií (1938), Dánskem, Estonskem, Litvou (1939). Zcela opomíjí význam Sovětského svazu a nezměrnou oběť sovětského lidu na porážení nacistického Německa a v některých bodech ho dokonce staví do role hlavního viníka. Tuto logiku pak aplikuje i na srovnání nacistické a komunistické ideologie a mj. na základě toho *»vyjadřuje znepokojení nad neustávajícím používáním symbolů totalitních režimů ve veřejném prostoru a pro komerční účely a připomíná, že některé evropské země používání nacistických i komunistických symbolů zakázaly«*.

Závažný je také fakt, že tento dokument vyzývá k investování finančních prostředků do re-interpretace historie prostřednictvím neziskových organizací, které pak mají své závěry aplikovat do učebních osnov, přičemž zásah do učebních osnov ve smyslu úpravy výkladu dějin je Evropským parlamentem přímo doporučován. Není již tedy pochyb, že neziskové organizace, skryté do hávu historických ústavů, pracují na

politickou objednávku a podle toho je také potřeba nahlížet na jejich výstupy jako na krajně nespolehlivé.

Zdviženým prstem je také lakonické konstatování, že *»zločiny nacistického režimu byly posouzeny a potrestány norimberskými procesy«*, jako by vzestup fašismu, neonacismu a nacionálního šovinismu nepředstavovaly v Evropě závažný problém. Taková bagatelizace možnosti návratu krajně pravicových ideologií na výsluní je trestuhodná.

Co nás ale zajímá v souvislosti s přepisováním historie, je skrytá výzva, aby pomníky a památníky včetně památníků padlým byly odstraňovány z veřejného prostoru. Myšlenka, že některé více než 75 let staré pomníky postavené z vděčnosti osvoboditelům připravují půdu pro překrucování historie, je lživým konstruktem vzhledem k tomu, že právě tyto památníky jsou skutečným svědectvím své doby, místy paměti. Přesto jsme důsledky této rezoluce pocítili v podobě sejmutí pamětní desky ze zdi Staroměstské radnice, v demolici pomníku I. S. Koněva, v destrukci různých menších pamětních míst, přejmenovávání ulic, revize učebních osnov či ve veřejných prohlášeních režimních politiků. Beze vší pochybnosti již dnes vidíme, že jde o řízený proces fašizace Evropy a že i většina českých politiků sehrává v této tragédii roli užitečných idiotů.

Ďábel skryt v detailu

Vzhledem k tomu, že je téma přepisování historie vysoce aktuální a o výklad dějin se vede otevřený boj na mnoha frontách, neměli bychom podobné rezoluce hodnotit jen na základě jejich nadpisu, ale podívat se trochu důkladněji na skutečný obsah. Ďábel totiž bývá skryt v detailu a u letos schváleného dokumentu s názvem *Dezinformace a falšování historie ze strany Ruska v zájmu ospravedlnění jeho válečné agrese proti Ukrajině* to platí dvojnásob.

- Rezoluce tvrdí, že *»Ruská federace vede ve skutečnosti od 24. února 2022 ničím nevyprovokovanou, bezdůvodnou a nezákonnou útočnou válku proti Ukrajině, která je pokračováním její agrese zahájené už v roce 2014«*. Vytrhává tak celou současnou situaci z kontextu, pomíjí její vývoj, a to i na mezinárodní úrovni (požadavek Ukrajiny na vstup do NATO) a cynicky ignoruje vůli části ukrajinského obyvatelstva, ignoruje strašlivé události v Domě odborů v Oděse i vraždění civilního obyvatelstva na Donbasu vojáky ukrajinské armády.
- V textu se dále tvrdí, že *»Ruská federace ospravedlňuje své působení na Ukrajině historickým revizionismem, falešnými tvrzeními a že využívá ve velké míře dezinformace, mj. ty, které se zakládají na překroucených historických argumentech, že provádí systematické falšování a používání překroucených historických argumentů ruským režimem«*. Na základě čeho toto tvrdí, o jaká fakta a analýzy se tato tvrzení opírají, to v textu chybí a z něj nevyplývá. Dojmy

předkladatelů návrhu této Rezoluce a odvolávání se na *nejrůznější tvrzení ruského režimu* nejsou dostatečným argumentem pro takto silná nařčení.

- V Rezoluci se dočteme, že »*Rusko na okupovaných územích Ukrajiny boří památníky Velkého hladomoru a obnovuje odstraněné památníky Lenina*«. Tzv. souboj pomníků probíhá na Ukrajině již dlouhá léta, de facto od rozpadu SSSR tak, jak to známe i z československého, potažmo českého prostředí. V roce 2015 ale navíc Ukrajina přijala zákon »o dekomunizaci«, který nařizoval odstranit všechny sovětské symboly a pomníky, stejně jako změnit původní názvy (např. ulic) z dob SSSR.

V červenci 2016 tak (za vlády prezidenta Petra Porošenka) dostal Moskevský prospekt v Kyjevě jméno lídra ukrajinských nacionalistů Stepana Bandery, o rok později byl prospekt generála Nikolaje Vatutina přejmenován po veliteli Ukrajinské povstalecké armády (UPA) Romanu Šuchevyčovi. Později byly tyto názvy na nátlak občanské veřejnosti odstraněny. Za první dva roky platnosti tohoto zákona dostalo více než 52 tisíc ulic nový název a zmizelo 2400 soch a památníků. Po roce 2022 pak začala ukrajinská garnitura odstraňovat pomníky i svým vlastním hrdinům např. Zoje Kosmoděmjanské (*brutálně umučené Němci – pozn. red.*), ale také ruským umělcům, např. Puškinovi a Gorkému, coby údajným symbolům ruského imperialismu. V *Národním muzeu historie Ukrajiny během druhé světové války* letos sejmuli názvy Měst hrdinů z památníku s argumentem, že »*sloužilo čistě k ideologickým účelům – realizaci mýtu o tzv. Velké vlastenecké válce*«. Vzpomeneme-li si na utrpení lidí v obleženém Leningradu, je takový krok nepochopitelný.

Není bez zajímavosti, že památníky Velkého hladomoru byly na Ukrajině vystavěny až v posledních letech, nejsou tedy dlouhodobými místy paměti, která by vznikala spontánně po rozpadu SSSR. Pamětní deska v katedrálním parku, postavená v roce 2006, připomíná *památku obětí hladomoru a politických represí v Čerkasech*. V roce 2008 byl odhalen Památník obětem hladomoru na Ukrajině v Kyjevě. Pamětní kříž v Dnipru (Dněpropetrovsku) byl odhalen v listopadu 2005 apod.

Kriticky v Rezoluci vyznívá obnovování zbořených soch V. I. Lenina na územích kontrolovaných Ruskou federací. Pokud tyto sochy byly součástí identity daných míst a paměti obyvatel, je přirozené, že se vracejí zpět. Navíc osobnost V. I. Lenina není evropskému veřejnému prostoru nic cizího, stejně jako světovému prostředí. Jeho sochy najdeme vedle USA, Indie, Kuby, Vietnamu, Arménie aj. také např. v Německu, Řecku, Itálii a Španělsku. Ulic pojmenovaných po ruském revolucionáři najdeme napříč Evropou desítky a jsou veřejně akceptovány. Busta Lenina je dokonce i na Jižním pólu.

- Rezoluce tvrdí, že *»ruský režim učinil ze Dne vítězství, který každoročně slaví dne 9. května, nástroj své válečné propagandy, která využívá narativ ,osvobození Evropy od nacismu‘«*. Uvozovky jsou takto použity přímo v originálním textu, čímž je naznačeno zpochybnění významu uvedených termínů. Co však může být reálnějšího než přínos SSSR k porážce nacismu. V roce 80. výročí konce války je to nechutné plivnutí do tváří všech sovětských obětí. »Přehlídka vítězství« se v Moskvě na Rudém náměstí konají pravidelně od roku 1945, respektive od 24. června 1945.
- V Rezoluci se dále tvrdí, že Ruská federace *»záměrně brání historickému výzkumu tím, že zabraňuje přístupu do sovětských archivů a uzavírá je«*. Přes čtvrt století existuje Česko-ruská komise historiků a archivářů, která vede o přístupu ke společným dějinám kontinuální diskuse. Od roku 2006 vedli čeští a ruští historici intenzivní debatu, jak nastavit spolupráci právě při využití sovětských archivů. Spolupráce na akademické úrovni však byla s Ruskou federací v posledních letech utlumena. Zohlednit je také potřeba dobu uplynulou od událostí, jímž se archivy věnují. Např. archivy týkající se událostí roku 1968 obsahují data ještě žijících osob.
- V Ruské federaci panuje dle Rezoluce *»absence veřejné diskuse a vzdělávání týkající se věcně správného pojetí dějin«*, což je v kontextu těchto dvou rezolucí, které doporučují zasahovat do výuky dějepisu, likvidovat památníky a přijmout jediný správný výklad dějin, v němž antifašistický Sovětský svaz již nemá své místo, potažmo je jeho úloha záměrně přepisována, již naprosto směšné.
- Značná část textu se také věnuje výzvě k boji proti ruským dezinformacím a *»narativům«*, a to zejména *»aktivním prosazováním mediální gramotnosti, podporou kvalitních médií a profesionální žurnalistiky, zejména investigativní žurnalistiky, která odhaluje ruskou propagandu«*. Vyzývá také *»k rozšíření sankcí proti ruským médiím a vyjadřuje hluboké znepokojení nad nedávnými prohlášeními vedení společností provozujících sociální média, která se týkají uvolnění pravidel pro ověřování faktů a moderování obsahu«*. Co jiného, než strach ze svobodného přístupu k informacím může vést k výzvám k prohlubování cenzorských praktik takového rozsahu.

(Dokončení příště)

Autorka je historička a doktorandka oboru historická sociologie na FHS UK